رەنگڤەدانا رەگەزێن روونبێژیێ د رۆمانا(سۆتنگەهـ)یا(بلند محەمەد)یدا

نزار سلمان طاهر

پشکا زمانێ کوردی، کۆلیژا پەروەردا بنیات، زانکۆیا زاخو، هەرێما کوردستانێ-عێراق

((مێژوویا رەزامەندیا بەلاڤکرنێ: 12 خزیران، 2019))

پوختە

ئەڤ ڤەکۆلینە هەولدانەکە ژ بۆ دیارکرنا چەوانیا بەرجەستەبوونا رەگەزێن روونبێژیێ دناڤ تێکستێ رۆمانێدا و کانێ هەر رەگەزەك شیایە تاکو چ رادە، واتایا تێکستێ رۆمانێ لناڤخوە بگریت.رەوانبێژی بگشتی و روونبێژی بتایبەتی زێدەتر دناڤ ڤەکۆلینێن رەخنەیێن ئەدەبیدا لسەر تێکستێ هۆزانێ هاتیە تایبەتمەندکرن،بەلێ د راستیێدا ژانرێن دیێن ئەدەبی ژی ژ بەرجەستەبوونا ئەڤی رەگەزێ هونەری د ڤالانین و بتایبەت تێکستێ رۆمانێ کو ب باشی هەبوونا خوە دناڤدا بەرجەستەدکەت.

د ئەڤێ ڤەکۆلینا بناڤونیشانێ(رەنگڤەدانا رەگەزێن روونبێژیێ د رۆمانا- سۆتنگەهـ- یا بلند محەمەدیدا) مە باگراوەندەك تیۆری لدۆر زاراڤ و تێگەهێ روونبێژیێ نیشاندایە و مە هەر چوار رەگەزێن روونبێژیێ ژی باسکرینە.د تەوەرێ پراکتیکیدا،مە نموونێن پراکتیکی لدۆر هەر چوار جۆرێن روونبێژیێ ژناڤ تێکستێ رۆمانا ناڤبری پێشکێشکرین و بۆ مە خویا بوو کو لێکچواندن زێدەتر ژ هەمی رەگەزێن دیتر دناڤ تێکستێ ئەڤێ رۆمانێدا هاتیە و خوازە ل ریزا دووێ و خواستن ل ریزا سیێ و درکەژی لدوماهیێ دهێت.ئەڤ رەگەزە شیاینە دەلالەتەکا ڤەشارتیا مەزنا تێکستێ رۆمانێ لنافخوە بگرن کو باسێ ژ ئەوان ئێش و ئازاران دکرن یێن کو کەسین بێگونەهـ دناڤ زیندانێن رێژێما بەعسیدا د دیتن.

پەیڤێن کلیلییێن ڤەکۆلینێ: روونبێژی،واتا،لێکچواندن،خوازە،خواستن،درکە

پێشەکی

رەوانبێژی رەگەزەکێ هونەریێ سەرەکی و گرنگە دناڤ تێکستێ ئەدەبیێ ئافراندیدا،جوانیا دەربرینێ و نەراستەوخوەبوونا مەبەستێ رەهەندێن گەرم و ئازراندیێن رەوانبێژیینە دناڤ تێکستێ ئەدەبیێ ئافراندیدا. دناڤ رەخنا ئەدەبیا کوردیدا و هەر وەکو دهێتە تێبینیکرن،زۆربەیا ئەو ڤەکۆلینێن رەخنەیێن رەوانبێژی کو تێکستێ ئەدەبیێ ئافراندیدا شلۆڤەکرین،تێکستێ هۆزانێ کرینە کەرەستێ ڤەکۆلینا خوە و ژانرێن دیترێ یێن ئەدەبی و بتایبەت رۆمان و تا رادەیەکێ باش ژ ئەڤی روانگەیڤە هاتینە پشتگوهـ هاڤێتن، ئەڤە ئێك ژ ئەوان ئەگەرانە یێن کو ئەم پالداین ئەڤێ

ڤەكۆلینیێ ئەنجامدەین،زێدەباری ئەڤێ چەندێ،رەگەزێن(روونبێژییێ) برِەكا مەزن ژ دەلالەت و واتایا ڤەشارتیا تێكستێ رۆمانێ لناڤخوە دگرن،ئەڤ چەندەی دبیتە داردەستەك د دەستێ ڤەكۆلەریدا كو برِەنگەكێ كویرتر،دەلالەتا ڤەشارتیا تێكستێ رۆمانێ خۆیا بكەت.مە د ئەڤێ ڤەكۆلینێدا میتۆدا(وەسفی شلۆڤەكاری) پەیرەوكریە چونكی، ئەڤ میتۆدە دگەل سرۆشتێ ئەڤێ ڤەكۆلینا مە د گونجیت.

ئەڤ ڤەكۆلینە،مە لسەر دوو پشكان دابەشكریە،پشكا ئێكێ بناڤونیشانێ(تێگەهـ و پێكهاتا روونبێژییێ) هاتیە ئەنجامدان.ئەڤ پشكە لسەر ئەڤان هەر سێ تەوەرین سەرەكیدا هاتیە دابەشكرن(روونبێژی ژلاییێ زاراڤیڤە، تێگەهـ و پێناسا روونبێژییێ، رەگەزێن روونبێژییێ:لێكچواندن،خوازە،خواستن،دركە).پشـ كا دووێ بناڤونیشانێ (رەنگڤەدانا رەگەزێن رونبێژییێ د رۆمانا (سۆتنگەهـ) یا (بلند محەمەد)یدا)دا هاتیە.مە نموونێن پراكتیكی لسەر هەر چوار رەگەزێن (روونبێژییێ) ژناڤ تێكستێ رۆمانێ شلۆڤەكرینە.لدوماهیێكا ڤەكۆلینێ ئەم گەهەشتینە كۆمەكا ئەنجامان.

پشكا ئێكێ: (تێگەهـ و پێكهاتا روونبێژییێ)

1 - 1 – روونبێژی ژلاییێ زاراڤیڤە:

زاراڤێ روونبێژییێ(علمُ البَیانْ) ژلاییێ زمانیڤە دناڤ زمانێ عەرەبیدا،ئەڤێ واتاییێ دگەهینیت(روونبێژی كو تشتەك ژلاییێ دەلالیڤە پێ بهێتە روونڤەكرن،ئانكو تشتەك ئاشكەرابوو.....)[1].زاراڤێ روونبێژی و هەر وەكو د فەرهەنگا(زاراوەی ئەدەبیدا)هاتی،بەرامبەر هەردوو زاراڤێن عەرەبی(أَلْبَیانْ) و زاراڤێ ئینگلیزی (Elegance)دناڤ زمانێ كوردیدا دهێتە بكارئینان[2].هەروەسا د فەرهەنگا(سپیرێز)دا،باس ل زاراڤێ (روونبێژی) بەرامبەر زاراڤێ عەرەبی(أَلْبَیانْ) ب ئەڤی رەنگی هایەكرن((ئەو بنەمانە ییێت ب رێكێت ژێكجودا رامانێ رۆهن دكەن وەكی التشبیە و الآطناب و الآستعارة)) [3].هەر وەكو دیار زاراڤێ(روونبێژی) دناڤ زمانێ كوردیدا بەرامبەر زاراڤێ(أَلْبَیانْ)ێ عەرەبی دهێتە بكار ئینان و مەبەست ژێ ئەو رەگەزێن رەوانبێژینە یێن كو د چنە دناڤ زانستێ روونبێژییێدا كو ئەوژی ئەڤەنە(لێكچواندن،خوازە،خواستن).

1– 2– تێگەهـ و پێناسا روونبێژییێ:

روونبێژی وەكو ستوینەكا گرنگ و سەرەكی دناڤ زانستێ رەوانبێژییێدا دهێتە هژمارتن،مەبەست ژ تێگەهێ روونبێژییێ(دیاركرنا مەبەستا ئاخفتنكەریە ب رەوانترین پەیڤ كو د ئەنجامدا واتا ئاشكەرا ببیت)[4].ئانكو رەوانیا پەیڤێ دگەل گەهاندنا واتاییێ د بیتە بابەتێ سەرەكییێ روونبێژییێ.تێگەهێ روونبێژییێ بیاڤەكێ بەرفرهە بخوەڤە دبینیت،بەلێ برِەنگەكێ گشتی جەختییێ لسەر هندێ دكەت كو(واتا برێك و شێوازێن

ژێکجودا بهێتە دەربڕین)[5]،لدویف ئەڤێ چەندێ دوو رەهەندێن سەرەکی ژ تێگەهێ روونبێژیێ خۆیادبن، ئەوژی: گەهاندنا واتا یێ ب شێواز و رێکێن ژێکجودا،ئانکو ئێك واتا بگەلەك شێوازێن دەربڕینێ بهێتە درکاندن. بەلێ پێدڤیە لڤێرە هندێ ژبیرنەکەین کو ئەڤ شێوازێن ژێکجودا یێن واتا پێ دهێتە دەربڕین د رەوان و کاریگەربن چونکی روونبێژی(دبیتە ئەگەر کو شیانێن ئاخفتنکەری د دەربڕینا واتاییدا، مەبەستێن خوە دیار بکەت،بەلێ پێدڤیە ئەڤ دەربڕینکرنە برێکا وێنەیێن ئیستاتیکی و کاریگەربن تاکو کارتێکرنێ ل وەرگری بکەن)[6].

سەبارەت پێناسەکرنا روونبێژیێ گەلەك پێناسە بۆ هاتینە کرن،بەلێ پڕانیا ئەوان پێناسان د ئێك بازنەدا د زڤڕن و زانایێ موسلمان(أَلْجاحظْ) روونبێژیێ ب ئەڤی رەنگی پێناسەدکەت (روونبێژی ناڤەکێ گشتیە بۆ هەر تشتەکێ دبیتە ئەگەر کو واتایا ئەوی خۆیاببیت و مەبەست ژ ئەڤێ چەندێ،تێگەهەشتنە بۆ ئەوێ واتایێ و کانێ واتا ب چ شێوە هاتیە ئاشکەراکرن و ئەڤ چەندە دبیتە روونبێژی)[7].

1-3- رەگەزێن روونبێژیێ(عَناصِرْ عِلْمُ أَلْبَيانْ) :

روونبێژی وەکو رەگەز و پێکهاتە لسەر ئەڤان هەر چوار رەگەزێن سەرەکیێن خوارێ دابەشدبیت:

1-3-1- لێکچواندن(التَّشْبيهْ- comparison):

1-3-1- 1- لێکچواندن(تێگەهـ و پێناسە):

لێکچواندن رەگەزەکێ گرنگ و بەربەلاڤە دناڤ روونبێژییێدا و بگەلەك رەنگان هاتیە پێناسەکرن و لێکچواند وەکو تێگەهـ(بریتیە ژ وێنەکرنا تشتەکی ب تشتەکێ دیتر،برێکا هەبوونا پەیوەندیەکا وەکهەڤیێ دناڤبەرا واندا)[8].ئانکو وەکهەڤی خالا سەرەکیە دناڤ لێکچواندنێدا.دیسان لێکچواندن(برێکا جوانیا پەیڤێ و شێوازەك هونەری،واتایا ڤەشارتی دیار دکەت و واتا و دەلالەتا دویر نێزیکدکەت و ب ئەڤێ چەندێ بهای و بژارەیی و ئاشکەرابوونێ ب پەیڤان دبەخشیت، هەروەسا ئاشۆپا وەرگری ژی د ئازرینیت)[9]. لدوماهیکا ئەڤی تەوەری،ئەم دشێین لێکچواندنێ ب ئەڤی رەنگی پێناسەبکەین(لێکچواندن،ئاشکەراکرنەکە کو تشتەك یانژی کۆمەکا تشتان وەکهەڤی دگەل هندەك تشتێن دیتر هەیە و ئەڤ وەکهەڤیە چ برێکا ئامراز یان روویێ لێکچواندنی دهێتەکرن)[10].

1-3-1-2- ستوینێن لێکچواندنێ(أَرْكانْ التَشْبيهْ):

لێکچواندنێ ئەڤ هەر چوار ستوینە هەنە:

ئێك: لێچوو(أَلْمُشَبَهْ):لێچوو ستوینەکا سەرەکیە دناڤ لێکچواندنێدا و((هەمی ستوینێن دیتر خزمەتا ئەوی دکەن))[11].ئانکو لێچوو (ئەو تشتێ ئێکێیە یێ کو بۆ تشتێن دیتر دهێتە زڤڕاندن و

پالدان)[12].دیار دبیت کو ئەڤە ئەو تشتە یێ کو ب تشتەك دیتر دهێتە لێکچواندن.

دوو:لەوچوو(أَلْمُشَبَهْ بِهِ):لەوچوو(ئەو تشتێ دووێیە یێ کو لێچوو بۆ دهێتە زڤڕاندن یان پاشکۆ کرن)[13].لەوچوو د بیتە ئەگەر کو(وێنەیێ لێچووی پێ بهێتە ئاشکەراکرن و یێ هەڤپشکە دگەل لێچووی د ساخلەتەکێدا یان زێدەتر)[14].ئانکو لەوچوو ب لێچووی هاتیە لێکچواندن و دبێژنە ئەڤان هەردوویان -(لێچوو، لەوچوو) دوو لایێن لێکچواندنێ.

سێ:روویێ لێکچواندنێ:ئەڤ ستوینا لێکچواندنێ(بریتیە ژ ئەوێ ساخلەتا هەڤپشك یا کو دناڤبەرا لێچووی و لەوچوویدا هەی و ئەڤ ساخلەتە دناڤ لەوچوویدا یا بهێزتر و ئاشکەراترە ژ لێچووی و دبیت ئەڤ ساخلەتە دناڤ لێکچواندنێدا بهێتە باسکرن و دبیت بهێتە ژێبرن)[15].

چوار: ئامرازێ لێکچواندنێ:ئەو(ئامرازە یانژی ئەو بێژەیە-لَفظْ-یاکو لێچوو ب لەوچوویڤە گرێددەت و دبیت ئامرازێ لێکچواندنێ هەبیت و دبیت ئامرازێ لێکچواندنێ بهێتە ژێبرن)[16].

1-3-1-3- جۆرێن لێکچواندنێ(أَنْواعْ التَشْبیهْ)

جۆرێن لێکچواندنێ ژ گەلەك لایانڤە هاتینە باسکرن و چەندین جۆر ژێ هاتینە دەستنیشانکرن و برەنگەکێ گشتی لێکچواندن ئەڤان جۆرێن سەرەکی بخوەڤە دگریت:

ئێك:لێکچواندنا ئاسایی یان تەمام(التَشْبیهْ أَلْتامْ):ئەو جۆرێ لێکچواندنێیە کو هەر چوار ستوینێن لێکچواندنێ دناڤدانە(لێچوو،لەوچوو،روویێ لێکچواندنێ،ئامرازێ لێکچواندنێ)[17].

دوو:لێکچواندنا جەختکری(التَشْبیهْ أَلْموئَکَدْ):ئەو جۆرێ لێکچواندنێیە کو ئامراز دناڤدا هاتیە ژێبرن[18].

سێ: لێکچواندنا وێنەیی(التَشْبیهْ أَلْتَمْثیلي):ئەو جۆرێ لێکچواندنێیە یێ کو روویێ لێکچوونێ ژناڤ گەلەك تشتان دهێتە وەرگرتن[19].

چوار:لێکچواندنا پۆختەکری(التَشْبیهْ أَلْمُجْمَلْ):ئەو جۆرێ لێکچواندنێیە یێ کو روویێ لێکچوونێ ژناڤ دهێتە ژێبرن[20].ئانکو ئامرازێ لێکچوونێ هەیە بەلێ بتنێ روویێ لێکچواندنێ دهێتە ژێبرن.

پێنج:لێکچواندانا ڤەشارتی(التَشْبیهْ أَلْضمني):ئەو جۆرێ لێکچواندنێیە یێ کو ستوینێن لێکچواندنێ ب شێوەیێ ئاسایی نە هێنە گۆتن،بەلکو ئەڤ ستوینە لدویف سیاقێ ئاختنێ دهێنە زانین[21]،ئانکو ئەڤ جۆرێ لێکچواندنێ ژ بۆ ئیسنادکرنا(إسْنادْ) روویێ لێکچوونێ بۆ لیچووی دهێتە بکارئینان[22].

شەش: لێکچواندانا رەوان(التَشْبیهْ أَلْبَلیغْ):ئەو جۆرێ لێکچواندنێیە(یێ کو ئامراز و روویێ لێکچواندنێ ژناڤ دهێنە ژیبرن و ئەڤ جۆرە وەکو

رەوانترين جۆرێ لێکچواندنێ دهێته هژمارتن)[23].

1-3-2- خوازە (ألْمَـجـازْ- trope):

1-3-2- 1- تێگەه و پێناسا(خوازە)ی:

خوازە ئێك ژ گرنگترين رەگەزێن روونبێژيێ دهێته هژمارتن و(دەمێ واتايا ئاساييا پەيڤێ وەرارێ دکەت و دەربرينێ ژ واتايەکا ديتر دکەت،ئەڤ چەندە دبيتە خوازە،خوازە واتايا بەرفرەهبوونێ د دەربرينا واتايا پەيڤاندا د دەت و ئارمانج ژێ ئازراندن و جوانکرنا واتايا پەيڤێ دکەت)[24].ئانکو ئەو واتايا ئاساييا خەلك د زمانێ رۆژانەدا بکاردئينيت،دهێتە خوازەکرن و ڤاڕێکرن و هندەك واتايێن دەلالييێن ديتر بخوەڤە دبينيت.ژلايەکێ ديترڤە(خوازە بريتيە ژ ئەوان هەمی دارشتنێن-صِيَغْ-زمانی دکەت يێن کو گوهۆرينەکا دەلالی دواتايا خوەيا ئاساييدا بخوەڤە دبينن)[25].پرانيا ئەو پێناسێن بۆ خوازەی هاتينەکرن جەختيێ لسەر هندێ دکەن کو(خوازە بريتيە ژ ئەوێ پەيڤێ يا کو ژ بۆ واتا خوەيا ئاسايی نەهاتيە بکارئينان،ژبەر ئەگەرێ ڤەرينەکێ- قَرِينةْ- کو رێکێ ل ئەڤێ هاتنێ دگريت...)[26].ئانکو پەيڤ ژ واتايا ئاساييا خوە دەردکەڤيت و ئەڤ دەرکەتنە برێکا هەبوونا بەلگەيەکی هاتيەکرن کو رێکێ ل هاتنا واتايا ئاسايی دگريت و لڤێرە بتنێ مەبەست ژێ،واتايا خوازەييە.هەروەسا خوازە هاتيە پێناسەکرن کو(بريتيە ژ ئەوێ پەيڤا نە ژ بۆ واتا خوەيا ئاسايی هاتيە بکارئينان چونکی پەيوەندی دگەل بەلگەيەکی هەيە کو رێکێ نادەت ئەڤ پەيڤە ژ بۆ واتا خوەيا ئاسايی بهێتە بکارئينان...)[27].لڤێرە ديار دبيت کو خوازە ئەو پەيڤە يانژی ئەو دەربرينە ياکو نە ژ بۆ واتايا خوەيا ئاسايی نە هاتيە بکارئينان ژبەر هەبوونا بەلگەيەکی کو رێکێ ل ئەڤێ چەندێ دگريت.

1-3-2-2- جۆرێن خوازەی(أنواعْ المَجازْ):

خوازە برەنگەکێ گشتی لسەر ئەڤان هەردوو جۆرێن سەرەکی دهێتە دابەشکرن:

ئێك:خوازەيا زمانی:بريتيە ژ(ئەوێ پەيڤا نە ژ بۆ واتايا خوەيا ئاسايی هاتيە بکارئينان ژ بەر هەبوونا پەيوەنديەکێ دگەل بەلگەيەکی کو رێکێ نادەت ئەڤ پەيڤە ژ بۆ واتا خوەيا ئاسايی بهێتە بکارئينان.دبيت پەيوەندی دناڤبەرا واتا ئاسايی و واتا خوازەييا وەکهەڤی-ألْمُشابَهةْ-بيت يانژی تشتەك ديتر بيت،دبيت بەلگە بێژەيی-ناڤ- بيت و دبيت ژی هەڤالکار بيت)[28].

دوو:خوازەيا عەقلی:بريتيە ژ(پالدانا کارێ پەيڤا خوازەيی يانژی واتايا ئەوێ پەيڤێ بۆ واتايەکا ديتر ژ بەر هەبوونا بەلگەيەکی کو رێکێ نادەت ئەڤ کارە بۆ واتايا پەيڤا خوەيا ئاسايی بهێتە پالدان يان بکارئينان)[29].

1-3-3-خواستن(الإسْتِعارةْ-Metaphor):

1-3-3-1- تێگەه و پێناسا(خواستن)ێ:

خواستنێ کاريگەريا خوە دناڤ رەگەزێن روونبێژييێدا هەيە ژبۆ دەربرينکرنێ ژ دەلالەتا

ڤەشارتيا ئاخفتنێ.خواستن هەر ژ ناڤێ ئەوێ ديار كو تشتەك دناڤ ئاخفتنێدا دهێتە خواستن و زانا(أَلْسَكاكي) ب ئەڤێ رەنگی پێناسا خواستنێ دكەت(خواستن:لێكچواندنەكە كو لەوچوو يانژی لێچوو ژناڤ هاتيە ژێبرن،پێدڤيە هەردەم پەيوەندی دناڤبەرا لێچووی و لەوچوويدا وەكهەڤی بيت،ديسان پێدڤيە بەلگەيەك هەبيت كو رێكێ ل هاتنا واتايا ئاساييا لێچووی يان لەوچووی بگريت و مەبەست ژ خواستنێ ،ئاشكەراكرنا هزرێ يان بابەتيە و خۆياكرنا وێنەيێ رەوانبێژی دناڤ رۆخسارەكێ جواندا تاكو كارتێكرنێ لسەر دەروون و ئاشۆبێ وەرگری بكەت)[30].ژ ئەڤێ پێناسێ خۆيادبيت كو(لێكچواندن بنەمايێ سەرەكيێ خواستنێيە كو لێچوو يان لەوچوو و روويێ لێكچواندنێ و ئامرازێ لێكچواندنێ ژناڤ هاتينە ژێبرن و خواستن ژ لێكچواندنێ رەوانترە)[31].

1-3-3-2- ستوينێن خواستنێ(أَرْكانْ الإسْتِعارةْ):

خواستنێ ئەڤ هەر سێ توينێن خوارێ هەنە:

ئێك:ژێ خواستی(أَلْمُسْتَعارْ مِنْهُ):كو بريتيە ژ(لەوچوو)ی.

دوو:بۆ خواستی(أَلْمُسْتَعارْ لَهُ):كو بريتيە ژ(لێچوو)ی.

سێ:خواستی(أَلْمُسْتَعارْ):بريتيە ژ ئەوێ پەيڤا خواستنێ بخوەڤ دگريت.ژ ئەڤێ چەندێ خۆيادبيت كو لێكچواندن دناڤ واتاياندا هەيە،بەلێ خواستن دناڤ پەيڤاندا هەيە[32].

1-3-3-3- جۆرێن خواستنێ(أَنواعْ الإسْتِعارةْ):

گەلەك جۆر بۆ خواستنێ هاتينە دەستنيشانكرن،بەلێ برِەنگەكێ گشتی،خواستن لسەر ئەڤان هەردوو جۆرێن خوارێ دابەشدبيت:

ئێك:خواستنا ئاشكەرا(الإسْتِعارةْ أَلْتَصريحية):ئەو جۆرێ خواستنێيە يێ كو (لەوچوو)ب ئاشكەرايی دناڤدا هاتە يانژی پەيڤا(لەوچوو)ی بۆ(لێچوو)ی هاتيە خواستن.

دوو: خواستنا ڤەشارتی(الإسْتِعارةْ أَلْمَكْنية):ئەو جۆرێ لێكچواندنێيە يێ كو(لەوچوو)يانژی پەيڤا بۆ هاتيە خواستن دناڤدا هاتيە ژێبرن و برێكا ئێك ژ ساخلەت يان پێدڤياتيێت ئەوی،ئاماژە بۆ هاتيە كرن[33].

1–3–4– دركە(أَلْكِنايةْ – metonymy):

1–3–4–1– تێگەه و پێناسا(دركە)ی:

دركە دناڤ ئاخفتنا رۆژانەدا يێ بەربەلاڤە وكاريگەريا خوەيا دەلالی و جوانكاری هەيە.(دركە)د سادەترين تێگەهێ خوەدا ئەوە كو(ئاخفتنكەر باسێ تشتەكی بكەت و مەبەست ژێ تشتەك ديتربيت)[34]. هەر وەكو بێژين:ئاخفتنەكا ئاراستەكريە و برِەنگەكێ نە راستەوخو بۆ وەرگری دهێتە سەمتكرن،لدويف ئەڤێ چەندێ، ئەم دشێين بێژين(دركە وەكو ئاماژەدانەكێيە بۆ واتايێ يانژی لڤاندنەكە بۆ ژێريا وەرگری و باسێ ئەوێ پەيڤا مەبەست پێ هەی

ناهێتەكرن و هەڤواتايەك ئەوێ پەيڤێ دهێتە باسكرن تاكو ببيتە بەلگەيەك لسەر ئەوێ واتايێ)[35].سەبارەت پێناسەكرنا(دركە)ى،زانايێ موسلمان(عَبْدالقَاهِرْ گورگان)ى (دركە)ى ب ئەڤى رەنگى پێناسە دكەت(دركە ئەوە دەمێ ئاخفتنكەرى دڤێت واتايەكێ دياركەت بەلێ ئەڤێ واتايێ ب ئەوێ پەيڤا زمانێ ئاسايى نابێژيت،بەلكو پەنايێ دبەتە بەر پەيڤەكا ديتر كو دبيتە هەڤواتايەك بۆ ئەوێ پەيڤا هاتيە بكارئينان و ئاماژێ ب ئەوێ مەبەستا نەراستەوخو د دەتە)[36].ژ ئەڤێ چەندێ ديار دبيت كو(دركە بەرۆڤاژى(خوازە)يە چونكى دناڤ(خوازە)يدا مەبەست ژ پەيڤێ واتا (خوازە)ييە و ديسان بەلگەيەك ژى هەيە رێكێ ل هاتنا واتا ئاسايى دگريت بەلێ دناڤ (دركەيدا دروستە واتايا ئاساييا پەيڤێ بهێت چونكى چ بەلگە نين كو رێكێ ل ئەڤێ چەندێ بگرن)[37].

1-3-4-2- جۆرێن دركەى(أنواعُ الكِنايةْ):

برەنگەكێ گشتى(دركە) لسەر ئەڤان هەر سێ جۆرێن خوارێ دابەشدبيت:

ئێك:دركە ژ هەڤالناڤى(كِنايةْ عَنْ صِفَةْ):مەبەست ژ ئەڤى جۆرێ(دركە)ى ئەوە كو(ساخلەتەك-هەڤالناڤ-يان كۆمەكا ساخلەتان دناڤ ئاخفتنێدا بهێن و هەڤگرتن و پەيوەندى دناڤبەرا ئەڤان ساخلەتان و ساخلەتەك ديتردا هەبيت كو هزرا وەرگرى بۆ ئەوێ ساخلەتێ ببەن ياكو مەبەستا دركەى دناڤدا هەيە) [38].ئەڤى جۆرێ دركەى پێدڤياتى ب ساخلەتەكێ هەيە بۆ مەبەستا دركەى و مەبەست ژ ساخلەتێ(ساخلەتەك مەعنەوى بيت وەكو:ئازايى،مێرخاسى،قەنجى...هتد)[39].

دوو:دركە ژ كەسەكێ سالۆخداى(كِنايةْ عَنْ مَوْصِوفْ):د ئەڤى جۆرێ (دركە)يدا(ساخلەتەك يان چەند ساخلەت دناڤ ئاخفتنێدا بهێن و پەيوەنديەكا ئاشكەرا ب كەسێ سالۆخدايڤە هەبيت)[40].ئەڤى(جۆرێ دركەى پێدڤياتى ب كەسەكى يان تێگەهەكى هەيە)[41].

سێ:دركە ژ رێژەى(كِنايةْ عَنْ نِسْبَةْ): (پەيڤا دركەييا ئەڤى جۆرى،پێدڤياتى ب دياركرنا رێژەيەكا ساخلەتێ هەيە بۆ كەسێ سالۆخداى)[42]،ئانكو د ئەڤى جۆرێ (دركە)يدا(ساخلەت لسەر كەسێ سالۆخداى ب رێژە دهێتە تايبەتكرن)[43]،بەلێ ئەڤ تايبەتكرنە برێكا دياركرنا رێژەيەكا ئەوێ ساخلەتێ دهێتەكرن[44].

پشكا دووێ: رەنگڤەدانا رەگەزێن رونبێژيێ د رۆمانا (سۆتنگەه) يا (بلند محەمەد)يدا

2- 1- پراكتيزەكرن لسەر (لێكچواندن)ێ:

ئێك: ((...**ئەڤێ <u>ژوورا</u> ب رەخ من ڤە ژى چ دەنگ ژێ**

ناهێن!<u>گورستانەكا بێ دەنگە</u> ...))[45].

– رەگەزێن لێکچواندنێ د ئەڤێ پارچە تێکستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:لێچوو:ژوور.

دوو:لەوچوو:گورستان.

سێ:ئامرازێ لێکچواندنێ:نینە.

چوار:روویێ لێکچواندنێ: بێ دەنگی.

پێنج:جۆرێ لێکچواندنێ: لێکچواندنا جەختکری.

–شلۆڤەکرنا ئەڤێ نموونا لێکچواندنێ:(کەسایەتیا سەرەکیا ئەڤێ رۆمانێ(سیابەند)یێ زیندانکریە دژوورەکێڤە و باسێ ئەوێ ژوورا برەخ ژوورا خوەڤە دکەت کو چ دەنگ ژێ ناهێن و مینا گۆڕستانێ بێدەنگیە. ئانکو (سیابەند)هزردکەت کو ئەو کەسێن د ئەوێ ژوورێڤە نە کو لبن ئەشکەنجێ شەهید بن و گیانێ خوە ژ دەست دا بن،ئانکو ژوورا زیندانێ وەکو گۆڕستانێ یا بێدەنگە).

دوو: ((....د دەلیڤێن بێزارییێ

دا مرن د بتە خەون و ب دەست کەسێ ناکەڤت.هەڤدژاتی یا

سەری ژ من دستینت،دڤێت خوە ڕاگرم.دڤێت خوە ڕاگرم.))(46).

– رەگەزێن لێکچواندنێ د ئەڤێ پارچە تێکستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:لێچوو:مرن.

دوو:لەوچوو:خەون.

سێ:ئامرازێ لێکچواندنێ:دبیت.

چوار:روویێ لێکچواندنێ:نینە.بەلێ ئەم دشێین برێکا ژیری بگەهینێ کو نەبوونە یان نەییە.

پێنج:جۆرێ لێکچواندنێ:لێکچواندنا پۆختەکری.

– شلۆڤەکرنا ئەڤێ نموونا لێکچواندنێ:(سیابەند مینا هزاران کەسێن دیترێ یێن بێگونەه د زیندانێن رژێما زوورداراڤەنە و لڤێرە ئەڤ کەسە،سالۆخدانا رەوشا گۆتیان دکەت کو هندی زووری و ئەشکەنجەدانێ د دەنە بەر زیندانییان،ئەڤ زیندانیە داخوازا مرنێ دکەن،ئانکو هندی هند رەوشا ئەوان یا نەخۆشە،دخوازن بمرن،بەلێ هەر ئەشکەنجە ددەن و نا کۆژن،ئانکو مرن ژی وەکو خەونێیە بۆ ئەوان زیندانییان).

سێ:((شەرم،هەر ژ زارۆکینیێ یا دگەل من و د من دا مەزن بووی.

وەکو گورگەهێ لەشێ من هەمی ڤەگرتیە،دڤێت ڤێ شەرمێ

بهاڤێژم و خوە فێری وەستیکێ بکم....))(47).

– رەگەزێن لێکچواندنێ د ئەڤێ پارچە تێکستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:لێچوو:شەرم.

دوو:لەوچوو:گورگەه.

سێ:ئامرازێ لێكچواندنێ:وەكو.

چوار:روویێ لێكچواندنێ:ڤەگرتیە.

پێنج:جۆرێ لێكچواندنێ:لێكچواندنا ئاسایی(تەمام).

– **شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا لێكچواندنێ:**(رۆماننڤیس د ئەڤێ لێكچواندنێدا،باسێ لایەنێ شەرمێ دكەت لدەڤ قارەمانێ رۆمانێ كو(سیابەند)ـە و د دەتە خۆیاكرن كو هەر ژ زارۆكینی ئەو كەسەكێ شەرمین بوو و ئەڤێ شەرمێ هەمی رەفتار و سەرەدەرییێن ئەوی ڤەگرتبوون،ئانكو ئەڤ شەرمە مینا نەخوەشیا رووەكی (گورگەه)ێ كو نەخوەشیەكا ڤەگرە،هەمی رەفتار و سەردەرییێن ئەوی ڤەگرتینە).

چوار:((.كەلەخەكێ مرار و بێ بزاڤ دناڤ لەپێن وان دا،وەكو

بیها دناڤ ئاڤێ دایە.))[48].

– **رەگەزێن لێكچواندنێ د ئەڤی پارچە تێكستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:**

ئێك:لێچوو:كەلەخێ مری.

دوو:لەوچوو:بیها دناڤ ئاڤێدا.

سێ:ئامرازێ لێكچواندنێ:وەكو.

چوار:روویێ لێكچواندنێ:نینە،بەلێ ئەم دشێین برێكا ژیری بگەهینێ كو بزاڤا بێ ئیرادەیە.

پێنج:جۆرێ لێكچواندنێ:لێكچواندنا وێنەیی.

– **شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا لێكچواندنێ:**(دەمێ كەسایەتیا سەرەكیا ئەڤێ رۆمانێ(سیابەند)دناڤ زیندانێدا بدەستێن سەربازێن دوژمنی دهاتە ئەشكەنجەدان و هندی ئێشان و ئازار و ئەشكەنجە دانەبەر ئەڤجار (سیابەند)دناڤ دەستێن واندا بێهۆش دبیت و مینا كەلەخەكێ مری لێدهێت و ئەڤ سەربازە لدویڤ حەزا خوە،ئەوی كەلەخێ مری لبەر ئازاران ژ ئەڤی لای دهاڤێنە لایێ دیتر و مینا دار(بیها)دناڤ ئاڤێدا كو ئاڤ ئەڤێ دارێ لدویڤ حەزا خوە یان پێلێن خوە ژ ئەڤی لای بۆ لایێ دیتر دبەت.لڤێرە دوو وێنە لهەمبەر ئێك هاتنە لێكچواندن،وێنێ ئێكێ كو(لیچوو)یە و(سیابەند)بێهۆش بوویە و ئەڤ سەربازە لاشێ ئەوێ د دەنە بەر ئازاران و دهاڤێژنە بەرئێك كو ب وێنێ دارا(بیهێ)یا كو دناڤ ئاڤێدا لبەر پێلێن ئاڤێ دهێت و دچیت هاتیە لێكچواندن و روویێ لێكچوونێ هاتن و چوون یان بزاڤا بێ ئیرادەیە ئانكو ئەو تەرمێ(سیابەند)بێ ئیرادا ئەوی دناڤ دەستێن سەربازێن دوژمنی لبەر ئەشكەنجان دهات و چوو كو هەمان هاتن و چوونا بێ ئیرادەیا دارا(بیهێ)یە دناڤ ئاڤێدا).

پێنج:((...لەهیێن كوژەك د

دەمارێن وی دا پێل هاڤێتن.سینگێ وی مەیدانا سۆرە،

باوەری،مانگرتن،بەرخوەدان بۆ ئایندەیی،رۆژ د چاڤێن وی دا

چوو خوار...))[49].

– رەگەزێن لێكچواندنێ د ئەڤی پارچە تێكستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:لێچوو:سینگ.

دوو:لەوچوو:مەیدان.

سێ:ئامرازێ لێكچواندنێ:نینە.

چوار:روویێ لێكچواندنێ:نینە.بەلێ برێكا ژیری ئەم دگەهینێ كو بەرفرەهیە.

پێنج:جۆرێ لێكچواندنێ:لێكچواندنا رەوان.

–شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا لێكچواندنێ:(خالد:ئێك ژ كەسایەتیێن سەرەكیێن رۆمانێیە و بوویە قۆربانێ ئەشكەنجەو زووردارێا دوژمنی كو د ئەنجامدا ئەو بخوە،خوە د كوژیت و خوە سێدارە ددەت،لڤێرە دەمێ ناڤبری خوە كوشتیە،سینگێ ئەڤی قارەمانێ ب مەیدانەكا بەرفرهە لێكچواندیە،ئانكو ئەو كارو چالاكیێن ئەڤی قارەمانی بۆ ئازادیا وەلاتی ئەنجامدان وەكو(مانگرتنان) كو ل گۆرەپانان ئەنجامددان و رژدبوونا ئەوی لسەر هزر و باوەرێن خوە،هەمی لناڤ گۆرەپانا سینگێ ئەوی خۆیادبن و لڤێرە بەرفرەهیا سینگێ ئەوی بۆ ئەوان هەمی نەخۆشی و كارو چالاكیان وەكو بەرفرەهیا گۆرەپانێیە).

شەش: ((تە های ژێ هەیە؟ شەرەكێ گران یێ دگەل من دهێتەكرن.من

دارا مزگەفتێ نەبڕی یە،ئەوێ <u>رەش تەعلە یێ</u>

<u>وەكو زەبۆنێ</u>

<u>دۆژەهێ</u> دگۆتە من، تو گاوری،یان موسلمانی؟....))[50].

– رەگەزێن لێكچواندنێ د ئەڤی پارچە تێكستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:لێچوو:ئەوێ،رەش تەعلە(كەس).

دوو:لەوچوو:زەبۆنێ دۆژەهێ.

سێ:ئامرازێ لێكچواندنێ:وەكو

چوار:روویێ لێكچواندنێ:نینە.بەلێ برێكا ژیری ئەم دگەهینێ كو كەسێ بێ رەحم و بترس.

پێنج:جۆرێ لێكچواندنێ:لێكچواندنا پۆختەكری.

– شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا لێكچواندنێ:(دەمێ لێپرسین دناڤ زیندانێدا دگەل(سیابەند)دهاتەكرن،ئەو كەسێ لێپرسین دكر،كەسەكێ بێ دلۆڤانی بوو بتووندی و زووری پسیار ژ(سیابەند)ێ بێگونەهـ دكرن چونكی (سیابەند)دارا مزگەفتێ نە سۆتیە،ئانكو یێ بێ تاوانە و ئەڤ كەسێ رەش تەعلە هندی هند یێ زووردار بوو ب زەبوونێ بەردەرێ دۆژەهێ هاتیە لێكچواندن، لێڤرە روویێ لێكچواندنێ بریتیە ژ كەسێن بترس و دلرەق و بێدلۆڤانی).

حەفت:((دەرگەهـ ڤەبوو.پێلاڤەكا قەیتان سێ رێزی كەتە هەمبەر

چاڤێن وی.ژێهەل ل بەژنا پولیسی مەیزەكر و دئەنیا وی ڕا

هەمی هزر تەمسین،هیڤی و داخواز، <u>دگەلالیشكێ ڕا بوونە</u>

<u>ستری و ژان ل دلی دان</u>...))[51].

- رەگەزێن لێکچواندنێ د ئەڤی پارچە تێکستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:لێچوو:هیڤی و داخواز.

دوو:لەوچوو:سترێ و ژان.

سێ:ئامرازێ لێکچواندنێ:بوونە.

چوار:روویێ لێکچواندنێ: بەلێ برێکا ژیری ئەم دگەهینێ کو نەخوشینە.

پێنج:جۆرێ لێکچواندنێ:لێکچواندنا پۆختەکری.

-شلۆڤەکرنا ئەڤێ نموونا لێکچواندنێ:(دەمێ(سیابەند)د ژوورا خوەیا زیندانێدا،ئێك ژ پۆلیسێن زیندانێ، دەرگەهێ ژوورا ئەوی ڤەکر،ئانکو دەمێ لێپرسین و ئەشکەنجێ هات،ئەڤجار ترسێ خوە ل دلێ (سیابەند)ی دایە و لڤێرە ئەو هیڤی و ئومێدێن(سیابەند)ی ژ بۆ ئازادکرن و قورتالبوونێ ژ ئەڤێ زیندانێ هەین ب ستریان لێکچواندیە،ئانکو روویێ لێکچواندنێ لڤێرە دیار نینە،بەلێ بدیتنا مە نەخۆشیە.لڤێرە دیاردبیت کو کەسێن گرتی دناڤ زێندانێن رژێمێدا،هیڤی و ئومیدێ ئەوانژی وەکو ستریان دنەخوشبوون،ئەڤ چەندە بەلگەیە لسەر ئەوی رادێ رابەدەرێ ئەشکەنجا و نەخۆشیان یێن کو گرتیان د دیتن).

هەشت:((مزگەفت ببوو کۆمرێ،شاشکا مەلایی ل حەوشێ گڕێل ببوو.

لفکا وێ دەڤێ ئاگری دا و ئاگر ببوو قڕالێ رۆژێ.ژینگەهەکا گران بوو، هلمێ داڤێن خوە ل دور گەردەنێ ئالاند بوون.))(52).

د ئەڤێ پارچە تێکستێ رۆمانێدا دوو لێکچواندن هەنە ئەوژی ئەڤەنە:

- لێکچواندنا ئێکێ: رەگەزێن لێکچواندنێ د ئەڤی نموونێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:لێچوو:مزگەفت.

دوو:لەوچوو:کۆمرێ.

سێ:ئامرازێ لێکچواندنێ:ببوو.

چوار:روویێ لێکچواندنێ:نینە. بەلێ برێکا ژیری ئەم دگەهینێ کو سۆتنە یان ژناڤچوونە.

پێنج:جۆرێ لێکچواندنێ:لێکچواندنا پۆختەکریە.

- شلۆڤەکرنا ئەڤێ نموونا لێکچواندنێ:(دەمێ رژێما بەعس هێرش د برنە سەر گوند و باژێرێن کوردستانێ تاوانێن دژی مرۆڤایەتی دەرحەق کوردان ئەنجامددان.رومانڤێسی لسەر زارێ ئێك ژ کەسایەتیێن رۆمانێ کو ناڤێ ئەوی(مشیر)ـە،ئاماژێ د دەتە هیرشەکا دوژمنی بۆ سەر گوندێ(مشیر) و برەنگەکێ هۆڤانە کوشتن و وێرانکرن و سۆتن لناڤ گوندی بەلاڤکرن و بخوە مزگەفتی ژی سۆتن و مەلایێ گوندی ژی کوشت، لڤێرە سۆتنا مزگەفتێ ب کۆمرێ لێکچواندیە،ئانکو مزگەفت بوویە رەژی.(کۆمر)وەکو کەرەستەکێ خوەزایی ژ ئەنجامێ پلێن گەرمێ دروست دبیت،ئانکو ئەو کەرەستە دهێتە سۆتن و لڤێرە روویێ لێکچوونێ

دناڤبەرا مزگەفتێ و کۆمرپدا،سۆتن و ژ ناڤچوونە ئانکو مزگەفت ب تەمامی هاتیە سۆتن).

– لێکچواندنا دووێ: رەگەزێن لێکچواندنێ د ئەڤێ نموونێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:لێچوو:ئاگر.

دوو:لەوچوو:قرال.

سێ:ئامرازێ لێکچواندنێ:ببوو.

چوار:روویێ لێکچواندنێ:نینە.بەلێ برێکا ژیری ئەم دگەهینێ کو دەسەلاتە یان کاریگەریە.

پێنج:جۆرێ لێکچواندنێ:لێکچواندنا پۆختەکریە.

– شلۆڤەکرنا ئەڤێ نموونا لێکچواندنێ:(گوندێ(مشیر)یێ هاتیە سۆتن و مزگەفت سۆتیە و بوویە رەژی و بخوە مەلایێ گوندی ژی لناڤ حەوشا مزگەفتێ کەتیە و ئاگر بەربوویە شاشکا ئەوی، ئانکو ئاگر و سۆتن یێ دەستهەلاتێ لسەر ئەوی گوندی دکەت.لڤێرە،ئەڤ ئاگرێ دۆژمنی بەردایە ئەڤی گوندی بوویە دەستهەلاتا ئەوی گوندی و ب دەستهەلاتا قرالەکی هاتیە لێکچواندن و روویێ لێکچواندنێ لڤێرە دەستهەلاتە،ئانکو چەوانێ قرالەك دەستهەلاتیێ دکەت،ئەڤ ئاگرێ دوژمنی بەردایە ئەڤی گوندی ژی دەستهەلاتێ دکەت).

نمە:((تەحسینا چپکێن بارانێ ل سەر جاما ترۆمبێلێ،دچاڤێن هەڤژینا

عەڤدی دا دبوونە کەڤر و ژ بلندیێ دفرین.

ترۆمبێل پتر نێزیك باژێری بوو.د سنورێن وی دا،بانێ

زالگەهێ دیارکر...))(53).

– رەگەزێن لێکچواندنێ د ئەڤی پارچە تێکستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:لێچوو:چپکێن بارانێ.

دوو:لەوچوو:کەڤر.

سێ:ئامرازێ لێکچواندنێ:دبوونە.

چوار:روویێ لێکچواندنێ:نینە. بەلێ برێکا ژیری ئەم دگەهینێ کو گرانیە ئانکو کێشەکا بسەنگە.

پێنج:جۆرێ لێکچواندنێ:لێکچواندنا پۆختەکریە.

– شلۆڤەکرنا ئەڤێ نموونا لێکچواندنێ:(عەڤدێ و هەڤژینا خوە دووکەسایەتیێن رۆمانێنە کو ژ گوندی دهێنە باژێری و لدەرێ هەمی گوند و باژێران رژێما بەعس زالگەهێن پشکنینێ دانابوون کو هەمی ترۆمبێل د پشکنین و گەلەك زووری لخەلکی دکر.ئەو کەسێن د ترۆمبێلێدا و نێزیکی زالگەهێ ببان،ترسەکا مەزن لدەڤ ئەوان پەیدا دبوو،هەڤژینا عەڤدێ ژ بەر ترسا سەربازێن رژێمێ ل زالگەهێ کەتیە د رەوشەکا دەروونیا ئالۆزدا و ئەڤ ترسە لناڤ ناخێ ئەوێدا گەلەك مەزنبوویە و گەهەشتیە ئەوی رادەی کو دەمێ چپکێن بار انێ ب جامێ ترومبێلێ دکەڤن ئێکسەر ئەو د ڤەجنقت و ترسەك بۆ ئەوێ دروست دبیت ئێکسەر خوە ب ملێ هەڤژینێ خوەڤە دگریت ژبەر ترسا زالگەهێ، ئەو دەنگێ

چپکێن بارانێ لبەر ئەوێ بووینە دەنگێ کەڤرێن مەزن و ژێ د ترسیت و روویێ لێکچواندنێ لڤێرە گرانیا دەنگێ چپکێن بارانێ ئانکو مینا کەڤران بسەنگن و دەنگ ژێ دهێت).

2-2- پڕاکتیزەکرن لسەر (خوازە)ی:

ئێك: ((..لێ،باوەرنامەو

ئەو، هەردو یێن دبنە خەون.خەونەکا هلاویستی.))[54].

- رەگەزێن خوازەی د ئەڤی پارچە تێکستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:پەیڤ یان دەربڕیناخوازەیی:خەون.

دوو: واتا خوازەیی:هیڤی و ئومێد.

سێ: بەلگە(ألْقَرينَة):هەلاویستن.

جۆرێ خوازەی:خوازەیا عەقلی.

- شلۆڤەکرنا ئەڤێ نموونا خوازەی:(دەمێ کەسایەتیا سەرەکیا ئەڤێ رۆمانێ(سیابەند)گرتی و زیندانکری،ئەو ژ هیڤی و ئومێدێن خوە رادەست بوو ژ بۆ تەمامکرنا خواندنا خوە و گەهەشتنا دلبەرا خوە (نێرگز)ێ،ئانکو خەونا هەلاویستی بریتیە ژ هیڤیێن ئەوی ژ بۆ تەمامکرنا خواندنا خوە و گەهەشتنا دلبەرا خوە (نێرگز)ێ، بەلگە ژی هەلاویستنە چونکی خەونێن ئاسایی ناهێن هەلاویستن.ئەڤ چەندە،ئاماژەیە بۆ ئەوی رادێ مەزنێ زوورداریا رژێمێ،دەرحەق ملەتێ دکر،ئەو کەسێ هاتبایە گرتن زڤڕینا ئەوی گەلەك بزەحمەت بوو).

دوو: ((پەلێن چاڤێن وی دگەشن و چریسکێن وان دپەشنە کوژیێن

وێ ژوورا شەهێگرتی و بێهنا گەنی ب سەرهلبووی.))[55].

- رەگەزێن خوازەی د ئەڤی پارچە تێکستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:پەیڤ یان دەربڕینا خوازەیی:چاڤێن.

دوو:واتا خوازەیی:نێڕین و تەماشەکرنەکا ب تۆڕەییڤە.

سێ:بەلگە:پەشینا چریسکان.

جۆرێ خوازەی: خوازەیا عەقلی.

- شلۆڤەکرنا ئەڤێ نموونا خوازەی:(سیابەند د زیندانێدایە و ژ بەر پسیارکرن و ئەشکەنجێ گەلەك تۆڕەبوویە چونکی یێ بێگونەهە و نەحەقی لێد هێتەکرن،ئەڤجار ژ بەر ئەڤێ نەحەقی و زوورداریێ دناخێ خوەدا گەلەك تۆڕەبوویە و چاڤێن ئەوی دەربڕینێ ژ ئەڤێ تۆڕەیێ دکەن.ئانکو ژ بەر ئەوێ زوورداریا لێ دهێتەکرن ئەڤجار گەلەك تۆڕەبوویە و چاڤ لسەریدا زیقبووینە،چونکی چریسکێن ئاگری ژ چاڤێن کەسێ ناچن).

سێ:((- دزانم یا (سا)نە، لێ ڤەخوە، چونکو(سە)ژ هەوە

پاڤژترن))[56].

- رەگەزێن خوازەی د ئەڤی پارچە تێکستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:پەیڤ یان دەربڕینا خوازەیی:سە.

دوو:واتا خوازەیی:كەسێ بێ بها.

سێ:بەلگە:سە ژ هەوە پاقژترن.

جۆرێ خوازەی: خوازەیا زمانی.

– شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا خوازەی:(پۆلیسێ بەر دەرێ زیندانێ خوارن بۆ سیابەند بریە و خوارن كریە دناڤ ئامانێن بێسەر و بەر و پیسدا،و لسەر ئەڤێ چەندێژی پۆلیس دبێژتە (سیابەند) ئەڤ خوارنە ژ هەوە زێدەیە و هوین سەنە و سە ژ هەوە پاقژترن.ئانكو ئەو زووری و ستەما رژێمێ ل زیندانیان دكر برەنگەكێ رابەدەر بوو و بخوە ببهایێ گیانەوەران ژی تەماشەی زیندانییێن كورد نەدكر).

چوار: ((بێدەنگیێ باژێر داگیر كرییە،هەر وەكو خفس لێ هاتیەكرن و

و هەر تشت دجهدا بوویە بەر و بێ جان مایی.))(57).

– رەگەزێن خوازەی د ئەڤی پارچە تێكستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:پەیڤ یان دەربڕینا خوازەیی:بێدەنگی.

دوو:واتا خوازەیی:نەبزڤین، خوە رادەستكرن ،چ ژێنەهاتن.

سێ:بەلگە:بێدەنگیێ باژێر داگیركریە.

جۆرێ خوازەی: خوازەیا عەقلی.

– شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا خوازەی:(سیابەند ئەو كەسایەتیا سەرەكیا رۆمانێ،سالۆخدانەكێ د دەتە باژێری یانژی مللەتی كو بێدەنگ مایە،ئانكو چ بزاڤ و خەبات ژ بۆ رزگاربوونێ ژێ ناهێت.یانژی د بیت مەبەست ژێ،گەلەك زوورداری ل مللەتی هاتیەكرن كو ژ هێزا ئەوان مەزنترە ئەڤجار بێدەنگیێ باژێر داگیركریە، ئانكو هەمی كەس بێ بزاڤ مانە و بێ دەنگیێ باژێر داگیر نەكریە،بەلكو خەلكێ باژێری بێ دەنگ مایە).

پێنج: ((**...هەڤالەكێ وان ژی ب**

ئەشكەنجێ مر. دەمێ د ژوورا ئەشكەنجێ ڤە پێنەك ب بنێ زكێ

وی كەفتی، دلێ وی راوەستیا,تەرمێ وی ژی دناڤ باخچێ

كەلها مرنێ دا ڤەشارتن.))(58).

– رەگەزێن خوازەی د ئەڤی پارچە تێكستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:پەیڤ یان دەربڕینا خوازەیی:كەلهە.

دوو:واتا خوازەیی:كەلها مرنێ.

سێ:بەلگە:كەلهە نەیێت مرنێنە.

جۆرێ خوازەی: خوازەیا عەقلی.

– شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا خوازەی:(دناڤ ئەوێ زیندانا (سیابەند)دناڤدا،زیندانیەك لبن ئەشكەنجێ دلێ ئەوی راوەستیا و شەهیدبوو،تەرمێ ئەوی هەر دناڤ باغچێ زیندانێ بخوەدا ڤەشارتن.ئانكو ئەو زیندانێن رژێمێ وەكو گۆرستانان بوون و كەلها مرنێ بوو،ئانكو ئەو كەسێ هاتبایە زیندانكرن،هەر

وەكو ئەو كەس بریە ناڤ جهێ مرنێ چونكی چ كەلهە یان زیندان بۆ مرنێ نینن).

شەش:((...دڤان كونجانڤە جەندەكەكم و ڕۆژ ب ڕۆژێ د خوە

دا گەنی دبم.بكم گری و گری دێ من تافیل كت و هەدارێ ب

گیانێ من دا هینت؟!نێرگز سترانەكا ژ رەنگێ بارانێ بۆ من بێژە

و گیانێ من بشوو.))(59).

– رەگەزێن خوازەی د ئەڤی پارچە تێكستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:پەیڤ یان دەربڕینا خوازەیی:سترانا ژ رەنگێ بارانێ.

دوو:واتا خوازەیی:گۆتنەكا نازك و پڕی ئارامی،نۆچەیەكێ كەیف و خوەشی تێدابیت.

سێ:بەلگە:بارانێ رەنگ نینە.

جۆرێ خوازەی:زمانی.

– شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا خوازەی:(دەم دناڤ زیندانێدا بلەز نا بووریت و(سیابەند) دكەڤیتە دناڤ دالغە و هزراندا و لڤێرە(سیابەند)ژ بەر ئەوێ نەخوشی زووردارێا دناڤ زیندانێدا دبینیت دالغە و هاوارەكێ بۆ دلبەرا خوە (نێرگز)ێ دكەت كو پەیڤەكا خوەشیێ یانژی نۆچەیەكێ دلخوەش بۆ بهنێریت تاكو دەروونێ ئەوی ئارام ببیت.چونكی گیا ناهێتە شویشتن و بارانێ ژی چ رەنگ نینن).

2–3– پڕاكتیزەكرن لسەر (خواستن)ێ:

ئێك:((ئاه... من نە دزانی بیرهاتنێن وێ دێ هوسا دكونجەكا تەنگ

و تاری و سارڤە گەرمكا دنە جانێ من))(60).

– رەگەزێن خواستنێ د ئەڤی پارچە تێكستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:ژێ خواستی(لەو چوو):كونجا (تەنگ و تاری).

دوو:بۆ خواستی(لێچوو):(نینە)هاتیە ژێبرن ،لێ مەبەست ژێ ژوورا زیندانێیە.

سێ: پەیڤا خواستی:(كونج).

چوار: جۆرێ خواستنێ:خواستنا ئاشكەرا.

– شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا خواستنێ:(نڤێسەری د ئەڤێ نموونا خواستنێدا،لەوچوو(كونجا تاری) بۆ لێچوو ی(ژوورا زیندانێ) خواستیە.بدیتنا مە،مەبەستا نڤێسەری ژ ئەڤێ خواستنێ ئەوە، ئاماژێ د دەتە ئەوان ژوورێن نەخووش و بهێن تەنگ و یێن وەكو كونجێن گیانەوەران كو كەسێن بێ گونەهـ دناڤدا زیندان دكرن).

دوو: ((...چ كولەك و

كون ژی دوێ كونجێ ڤە نینن هەدارا خوە پێ بینت.گۆڕەكێ

تەنگە. بێهنێن رزی و هلما دەڤی تێكەل دبن...))(61).

– رەگەزێن خواستنێ د ئەڤی پارچە تێكستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:ژێ خواستی:گۆڕ(گۆڕەكێ تەنگ).

دوو:بۆ خواستی:(نینە)هاتیە ژێبرن.لێ مەبەست ژێ ژوورا زیندانێیە.

سێ: پەیڤا خواستی :(گۆڕ).

چوار: جۆرێ خواستنێ: خواستنا ئاشكەرا.

– شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا خواستنێ:(دیسان نڤیسەری د ئەڤێ نموونا خواستنێدا ژی،لەوچوو(گۆڕ) بۆ لێچوو ی(ژوورا زیندانێ) خواستیە.بدیتنا مە نڤیسەری ئاماژە دایە ئەوان زێندانێن نەخووشێن كەسێن بێگونەھ دناڤدا زیندان دكر و مینا گۆڕان د تەنگ و نەخووش بوون).

سێ: **((هەر دو زەبوونێن دۆژەهێ دگەل كەنییەكا كرێت مز ل جگارێن**

خوە دان و دەست دسەر ملێن ئێك و دو ڕا هاڤێتن...))(62).

– ڕەگەزێن خواستنێ د ئەڤی پارچە تێكستێ ڕۆمانێدا ب ئەڤی ڕەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك:ژێ خواستی(لەو چوو):زەبوون(ناڤێ فریشتەیێن بەر دوزەخێنە).

دوو:بۆ خواستی(لێچوو):(نینە)هاتیە ژێبرن،لێ مەبەست ژێ،پۆلیسێن دۆژمنی لبەر زیندانێ.

سێ: پەیڤا خواستی :(زەبوون – اَلْزَبانیةَ).

چوار: جۆرێ خواستنێ:خواستنا ئاشكەرایە.

– شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا خواستنێ:(د ئەڤێ نموونا خواستنێدا،نڤێسەری لەوچوو(زەبوونێن جەهنەمێ) بۆ لێچوویی(زێرەڤان یان پۆلیسێن زیندانێ خواستیە.بدیتنا مە،نڤێسەری ڤییایە برێكا ئەڤێ خواستنێ ئاماژێ بدەتە ئەوان پۆلیس یان زێرەڤانێن لبەر زیندانێن دوژمنی كو دلرەق و بێ دلۆڤانینە و مینا زەبوونێن بەردەرێ دوژەهێ ب ترسن).

چوار: **((ئەڵوی، ل هنداڤ گەلی دەور ددان.چیا سەرێن خوە چەماند بوون.**

دەشتێ ب كراسەكێ پاییزێ خە مگین، كارێ خوە كر بوو،))(63).

– ڕەگەزێن خواستنێ د ئەڤی پارچە تێكستێ ڕۆمانێدا ب ئەڤی ڕەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك: بۆ خواستی:(نینە)هاتیە ژێبران /لێ مەبەست ژێ(فرۆكێن دۆژمنی)نە.

دوو: ژێ خواستی:ئەڵو.

سێ: پەیڤا خواستی :ئەڵو.

چوار: جۆرێ خواستنێ:خواستنا ڤەشارتی.

– شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا خواستنێ: (د ئەڤێ نموونا خواستنێدا،لەوچوو(ئەڵو) بۆ لێ لێچوویێ خواستیە كو مەبەست ژێ فڕۆكێن دۆژمنینە چونكی دەروردان ئێك ژ ساخلەتێن فڕۆكانە.دبیت مەبەستا نڤێسەری ژ ئەڤێ خواستنێ ئەو بیت كو ئاماژێ بدەتە ئەوێ زووردارییێ یا كو دۆژمنی برێكا فڕۆكان ل گەلێ كورد دكرن و

بەردەوام چیا و دەشت و گوندێن کوردان بومبەباران دکرن).

پێنج: **((پشتی بیٚ دەنگیەکیٚ،فرۆکەکیٚ خوە نزم کر و سەربازان خوە**

ژیٚ هاڤێت خواریٚ و بەر ب تراشیٚ ڤە چوون.بێهنا خوونیٚ

کتکێن برسی ڤەجەماندن،...))[64].

– رەگەزێن خواستنیٚ د ئەڤی پارچە تێکستیٚ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگیٚ خواریٚ بەرجەستەبووینە:

ئێك: بۆ خواستی:(نینە)هاتیە ژێبرن،لیٚ مەبەست ژیٚ مرۆڤێن خراب و خوین مێژ و کۆژەك.

دوو: ژیٚ خواستی:کتك.

سیٚ: پەیڤا خواستی :کتك.

چوار: جۆریٚ خواستنیٚ:ئاشکەرا.

– شلۆڤەکرنا ئەڤیٚ نموونا خواستنیٚ:(د ئەڤیٚ نموونێدا،کتك یان (کتکێن برسی)لەوچوویە و بۆ لێچوویی ییٚ کو بدیتنا مە مەبەست ژیٚ سەربازێن دوژمنینە هاتیە خواستن,ئانکو سەربازێن دۆژمنی پشتی (مشیر)کو ئێك ژ کەسایەتییێن رۆمانییە بریندارکری،کۆمەکا سەربازان بەرف تەرمیٚ ئەوی چوون و راکر و بر،ئەڤ خواستنا خرڤەبوونا کتکان لدۆر خوینیٚ بۆ خرڤەبوونا سەربازێن دۆژمنی لدۆر پێشمەگەگیٚ بریندار هاتیە خواستن).

شەش: ((وی چیرۆکا خوە ب درێژی بۆ من گۆت.دبێژت کو ئەو ل

سالەکیٚ دکەفتە بەر هێرشا رەش کولی...))[65].

– رەگەزێن خواستنیٚ د ئەڤی پارچە تێکستیٚ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگیٚ خواریٚ بەرجەستەبووینە:

ئێك: بۆ خواستی:(نینە).

دوو: ژیٚ خواستی:رەش کولی(کولیێن رەش).

سیٚ: پەیڤا خواستی :کولی.

چوار: جۆریٚ خواستنیٚ:خواستنا ئاشکەرا.

– شلۆڤەکرنا ئەڤیٚ نموونا خواستنیٚ:(د ئەڤیٚ نموونا خواستنێدا،لەوچوو (کولییٚ رەش) بۆ لێچوو ییٚ کو لڤێرە دیار نینە هاتیە خواستن کو بدیتنا مە،مەبەست ژیٚ سەربازێن دۆژمنینە،ئانکو سەربازێن دۆژمنی ب ژ مارەکا گەلەك زۆر کو مینا کولیێن رەش هێرش کریە سەر گوندی).

2–4– پراکتیزەکرن لسەر (درکە)ی:

ئێك: **((سەعو،ئەویٚ ب دو سالان ژ وی مەزنتر،دفنەکا زراڤ و**

روویەکیٚ حولی و زمانەکیٚ بەردای، ژ پەسنێن وی یێن دیار

بوون.پرچا وی،هەردو گوهێن وی داپوشی بوون....))[66]

د ئەڤیٚ پارچە تێکستیٚ رۆمانێدا دوو نموونێن درکەی هەنە ئەوژی ئەڤەنە:

- دركەيا ئێكێ:رەگەزێن دركەی د ئەڤێ نموونێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك: پەیڤا دركەی:روی.

دوو: واتا فەرهەنگی:روی وەكو ئەندامەكێ لەشێ مرۆڤی. دبیت رویێ كەسی وەكو پیست یێ حولی ژی بیت,

سێ: واتا دركەیی :كەسێ شەرم نەكەت یانژی یێ خویس بیت.

چوار: جۆرێ دركەی:دركە ژ هەڤالناڤی.

-شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا دركەی:(سیابەند:كەسایەتیا سەرەكیا ئەڤێ رۆمانێ،دەمێ كەتیە دناڤ زیندانێدا،ئەڤجار هزرێن خوە ل زارۆكینیا خوەكر.(سەعو) هەڤالەكێ (سیابەند)ی بوو یێ زارۆكینیێ و دوو سالان ژێ مەزنتر بوو،لڤێرە سیابەند برەنگەكێ دركەیی باسێ هندەك ساخلەتێن(سەعو)ی دكەت كو رویەكێ حولی هەبوو، ئانكو شەرم نەدكر و گەلەكێ خویس بوو،هندی هاتبایە شكاندن هەر شەرم نەدكر،بەلێ ئەڤ چەندە رێكێ ل هندێ ناگریت كو رامانا حلیبوونا پیستێ رویێ(سەعو)ژی نەهێتەكرن چونكی چ بەلگە نینن رێكێ ل ئەڤێ چەندێ بگرن،بەلێ لڤێرە مەبەستا دركەییا ئەڤێ ساخلەتێیە بۆ (سەعو)ی كو كەسەكێ بێ شەرم و خویسە).

دركەیا دووێ:رەگەزێن دركەی د ئەڤێ نموونێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك: پەیڤا دركەی:زمان.

دوو: واتا فەرهەنگی:زمان وەكو ئەندامێ لەشی بۆ ئاخفتنێ.

سێ: واتا دركەیی :زمان بەردای،ئانكو چ تشت خوە د دەڤیدا ناگرن،یانژی هەر چی بهێتە بەردەڤی ئێكسەر د بێژیت یانژی چ نهێنی خوە لدەڤ ناگرن.لێ دبیت كەسەكی ئەزمانێ ئەوی بخوە یێ درێژبیت و ژ دەڤی دەركەڤیت واتە یێ دەڤ بەردایە.

چوار: جۆرێ دركەی: دركە ژ هەڤالناڤی.

- شلۆڤەكرنا ئەڤێ نموونا دركەی:(ئەڤە ساخلەتەك دیترە(سیابەند)ی بۆ هەڤالێ خوە(سەعو)ی دیاركری كو ئەزمانێ ئەوی درێژە،كەسەكێ خەبەر سارە و چ خوە لدەڤی ناگریت. بەلێ ئەڤ چەندە رێكێ ل هندێ ناگریت كو رامانا درێژیا ئەزمانێ(سەعو)ی نەهێتەكرن چونكی چ بەلگە نینن رێكێ ل ئەڤێ چەندێ بگرن.بەلێ لڤێرە مەبەستا دركەییە كو خەبەر سار و ئەزمان درێژە).

دوو: ((**...هەر چەندە ئەز ئەڤینداره‌كێ نە سەر كەفتی بووم.ژبلی**

وێ كچكا ل نێزیك مالا مە،من ئەڤینی دگەل كەسێ نەكریە.

دەمێ ب خورتی وێ گازی من دكر،ڕوویێن من سۆر دبوون...))[67].

- رەگەزێن دركەی د ئەڤی پارچە تێكستێ رۆمانێدا ب ئەڤی رەنگێ خوارێ بەرجەستەبووینە:

ئێك: پەیڤا دركەی:روویێن سۆر.

دوو: واتا فەرهەنگی:روی وەکو ئەندامەکێ لەشێ مرۆڤی.

سێ: واتا درکەیی :کەسێ شەرمین.دبیت رویێن کەسەکی بخوەژی رەنگێ ئەوان یێ سۆر بیت.

چوار: جۆرێ درکەی: درکە ژ هەڤالناڤی.

– شلۆڤەکرنا ئەڤێ نموونا درکەی:(دەمێ سیابەند دناڤ زیندانێدا و پۆلیسان لێکۆلین لگەل دکر و پسیار ژێ دکر کو ناڤێ ئەوی چییە؟ و حەژ کێ دکەت؟ لڤێرە بیرهاتنێن دلبەرا سیابەند دهاتنە هزرا ئەوی و دیار دکەت کو گەلەکێ شەرمین بوو لدەمێ دلبەرا ئەوی گازیدکرێ،روییێن ئەوی ژ شەرمادا سۆردبوون،ئانکو هندی شەرمێ دگرت بخوە ئالەکین ئەوی سۆردبوون. بەلێ ئەڤ چەندە رێکێ ل هندێ ناگریت کو رامانا سۆربوونا رەنگێ پیستێ روییێن سیابەند نەهێتەکرن چونکی چ بەلگە نینن رێکێ ل ئەڤێ چەندێ بگرن.بەلێ مەبەست ژێ واتا درکەییە کو شەرمینیە).

لدۆماهیکا ئەڤێ پشکێ ،مە دڤێت ئاماژێ بدەینە هندێ کو گەلەك نموونێن دیتر هەنە بۆ رەگەزێن روونبێژیێ دناڤ ئەڤێ رۆمانێدا،بەلێ ژ بەر تەوەرێ درێژداریا ڤەکۆلینێ،ئەم نەشیاینە هەمیان شلۆڤەبکەین. دیسان مە دڤێت ئاماژێ بدەینە خالەکا دیتر کو د بیت ئێك نموونە ژ رەگزەك روونبێژیێ زێدەتر ژ جۆرەکێ رەگەزێن روونبێژیێ بخوەڤە ببینیت،بەلێ مەبەستا مە ژێ ئەو جۆرە یێ کو لبن ناڤونیشانی ئەوی تەوەری هاتیە شلۆڤەکرن و دبێژنە ئەڤێ دیاردێ(تێکەلبوونا ژانرێن رەوانبێژیێ).

ئەنجام

(1) هەر چوار رەگەزێن روونبێژیێ (لێکچواندن،خوازە،خواستن،درکە)دناڤ ئەڤێ رۆمانێدا هاتینە بەرجەستەکرن.

(2) لێکچواندن ژ ئەوان هەرسێ رەگەزێ دیین روونبێژیێ زێدەتر دناڤ تێکستێ ئەڤێ رۆمانێدا هاتیە بکارئینان.پرانیا جۆرێن سەرەکیێن لێکچواندێ دناڤدا هاتینە بەرجەستەکرن و لێکچواندنا (پۆختەکری) ژ هەمی جۆرێن دیترێ یێن لێکچواندنێ دناڤ رۆمانێدا هاتیە بکارئینان.

(3) خوازە ب پلا دووێ ژناڤ رەگەزێن روونبێژیێ دناڤ ئەڤێ رۆمانێدا هاتیە بکارئینان و هەردوو جۆرێن خوازەی(خوازەیا عەقلی و خوازەیا زمانی)دناڤ ئەڤێ رۆمانێدا هاتینە،بەلێ (خوازەیا عەقلی) زێدەتر ژ (خوازەیا زمانی) دناڤ ئەڤێ رۆمانێدا هاتیە بکارئینان.

(4) خواستن ب پلا سیێ ژناڤ رەگەزێن روونبێژیێ دناڤ ئەڤێ رۆمانێدا هاتیە بکارئینان.هەردوو جۆرێن سەرەکیێن خواستنێ(خواستنا ئاشکەرا و خواستنا ڤەشارتی)دناڤدا هاتینە بکارئینان و جۆرێ (خواستنا ئاشکەرا)زێدەتر ژ جۆرێ(خواستنا ڤەشارتی)دناڤدا هاتیە بکارئینان.

(5) دركه ب پلا چوارێ و دويماهيكێ ژ ناڤ رەگەزێن روونبێژييێ دناڤ ئەڤێ رۆمانێدا هاتيه بكارئينان، لگۆرەيى شلۆڤەكارنا مە بۆ ئەوان هەرسێ نموونێن دركەى خويابوو كو جۆرێ دركه ژ هەڤالناڤى دناڤ تێكستێ ئەڤێ رۆمانێدا هاتيه بكارئينان.

(6) ژ ئەنجامێ شێوازێ بكارئينانا رۆمانڤێسى بۆ هەر چوار رەگەزێن روونبێژييێ دناڤ ئەڤێ رۆمانێدا بۆ مە خۆيابوو كو هەستەكێ بهێزێ هۆزانڤانييێ لـدەڤ نڤێسەرى هەيە.

ئێك: پەراوێز

[1] د.محمد احمد قاسم و د.محي الدين ديب(2003).علوم البلاغة(البديع،البيان،المعاني)،المؤسسة الحديثة للكتاب،طبعة الأولى،لبنان ،ص138.

[2] **ليژنەى ئەدەب لە كۆڕى زانيارى كوردستان(2006)،زاراوەى ئەدەبى(كوردى عەرەبى – ئينگليزى)،لە بڵاوكراوەكانى كۆڕى زانيارى كوردستان،چاپى يەكەم،هەولێر،بپ55.**

[3] **محەمەد ئەمين دۆسكى(2016)،فەرهەنگا سپيرێز(عەرەبى– كوردى)،دەزگەها سپيرێز يا چاپ و وەشانێ،چاپا ئێكێ،دهوك،بپ153.**

[4] بَسْيوني عبدالفتاح فيود(2015).علم البيان(دراسة تحليلية لِمَسائِلِ البَيانْ)،مؤسسة المختار للنشر و التوزيع،الطبعة الرابعة، القاهرة، ص13.

[5] **هەمان ژێدەر،بپ19.**

[6] أيمَن أمين عَبْدالغَني(2011).الكافي في البلاغة(البَيان و البَديع و المعاني)،دار التوفيقية للتراث،ب.ط،القاهرة،ص42.

[7] **بسيونى عبدالفتاح فيود(2015).ژێدەرێ بەرێ،بپ14./**

[8] **أيمَن أمين عبدالغنى(2011).ژێدەرێ بەرێ،بپ42.**

[9] د.محمد علي زكي صباغ(1998).البلاغة الشعرية في كتاب البيان و التبين للجاحظ،المكتبة العصرية،الطبعة الأولى، بيروت،ص239.

[10] د.عبدالعزيز عتيق(1985).في البلاغة العربية(علم البيان)،دار النهضة العربية للطباعة و النشر،د.ط،بيروت،ص62.

[11] **د.محمد احمد قاسم و د.محي الدين ديب(2003). ژێدەرێ بەرێ،بپ145.**

[12] د.عيسى علي العاكوب(2000).المُفَصَّلْ في علومْ البَلاغة العربية(المعاني – البَيانْ- البَديعْ)،منشورات جامعة حلب(كلية الآداب و العلوم الإنسانية)،د.ط،حلب،ص356.

[13] **هەمان ژێدەر و هەمان بەرپەر.**

[14] **د.محمد احمد قاسم و د.محي الدين ديب(2003).ژێدەرێ بەرێ،بپ145.**

[15] **د.**عيسى علي العاكوب(2000)**.ژێدەرێ بەرێ،بپ356. /**

[16] **هەمان ژێدەر و هەمان بەرپەر.**

[17] علي الجارم و مصطفى أمين(1999).البَلاغى الواضحة(البيان.المَعاني.البَديعْ)،دار المعارفْ،د.ط،القاهرة ،ص24.

ديسان بنێرە:

-زينة غنى عبدالحسين الخفاجي(2012):ألتَشبيه،موقع كلية التربية الأساسية ،جامعة بابل،**ژ ئەڤى سايتى هاتيه وەرگرتن:**

http://www.uobabylon.edu.iq/uobColeges/lecture.aspx?fid=11&lcid=30421

[18] علي الجارم و مصطفى أمين(1999)**.ژێدەرێ بەرێ،ل25.**

[19] إلهامْ إسماعيل حرارة(2013).الصورة البيانية في كتاب روح البيان في تفسير القرآن لإسماعيل حقي البروسوي(ت 1137هـ)،رسالة ماجستير،قسم اللغة العربية،كلية الآداب،الجامعة الإسلامية- غزة،غير منشورة،بإشراف:د.محمد شعبان علوان،فلسطين،ص51.

[20] د.محمد احمد قاسم و د.محي الدين ديب(2003)**.ژێدەرێ بەرێ،بپ159.**

[21] أيمَن أمين عَبَدالغَني(2011)**.ژێدەرێ بەرێ،بپ55.**

(22) علي الجارم و مصطفى أمين(1999). ژێدەرێ بەرێ،بپ47.

(23) إلهامْ إسماعيل حرارة(2013). ژێدەرێ بەرێ،بپ46.

(24) د.مصطفى الصاوي الجويني(1977).البلاغة العربية تأصيل و تجديد،منشأة المعارف بالاسكندرية،د.ط،ص103.

(25) مجدي وَهْبة و كامِلْ المهندس(1984).مُعجمْ المصطلَحاتْ العربية في اللغة و الأدب،مَكتبة لبنان ، الطبعة الثانية،بيروت، ص333.

(26) د.محمد احمد قاسم و د.محي الدين ديب(2003).ژێدەرێ بەرێ،بپ185.

(27) أيمَن أمين عَبْدالغَني(2011).ژێدەرێ بەرێ،بپ121.

(28) علي الجارم و مصطفى أمين(1999). ژێدەرێ بەرێ،بپ71.

(29) د.عبدالعزيز عتيق(1985).ژێدەرێ بەرێ،بپ147.

(30) مجدي وَهْبة و كامِلْ المهندس(1984).ژێدەرێ بەرێ،بپ27.

(31) د.عيسى علي العاكوب(2000).ژێدەرێ بەرێ،بپ452.

(32) هە مان ژێدەر،بپ453.

(33) د.عبدالعزيز عتيق(1985).ژێدەرێ بەرێ،بپ179.

(34) بَسْيوني عبدالفتاح فيود(2015).ژێدەرێ بەرێ،بپ223.

(35) د.محمد احمد قاسم و د.محي الدين ديب(2003).ژێدەرێ بەرێ،بپ241.

(36) هە مان ژێدەر،بپ242.

(37) بَسْيوني عبدالفتاح فيود(2015).ژێدەرێ بەرێ،بپ226.

(38) هە مان ژێدەر،بپ228.

(39) د.عبدالعزيز عتيق(1985).ژێدەرێ بەرێ،بپ212.

(40) بَسْيوني عبدالفتاح فيود(2015).ژێدەرێ بەرێ،بپ226-227.

(41) د.محمد احمد قاسم و د.محي الدين ديب(2003).ژێدەرێ بەرێ،بپ245.

(42) هە مان ژێدەر،بپ247.

(43) د.عبدالعزيز عتيق(1985).ژێدەرێ بەرێ،بپ217.

(44) لڤێرە مەدڤێت ئاماژێ بدەینە هندێ،کو دبیت گەلەک زانیاری یان هویرکاری سەبارەت ئەڤان هەر چوار رەگەزێن روونبێژییێ هەبن و مە ب بەرفرهەی باس نەکربن،بەلێ ژ بەر تەوەرێ درێژداریێ ڤەکۆلینێ ئەم نەشیاینە هەمی زانیارییێن پێدڤی ب بەرفرهەیی باسکەین.دیسان رێنماییێن بەلاڤکرنێ ژی رێکێ نادەن کو ژمارا بەرپەرێن ڤەکۆلینێ د زۆربن.

(45) بلند محمد(2005).سۆتنگەهـ(رۆمان)،ژ وەشانێن ئێکەتیا نڤێسەرێن کورد-دهوک،چاپا ئێکێ،دهوک،بپ25.

(46) هە مان ژێدەر،بپ26./ (47) هە مان ژێدەر،بپ28./ (48) هە مان ژێدەر،بپ34./ (49) هە مان ژێدەر،بپ186.

(50) هە مان ژێدەر،بپ28-29./ (51) هە مان ژێدەر،بپ31./ (52) هە مان ژێدەر،بپ144./ (53) هە مان ژێدەر،بپ126.

(54) هە مان ژێدەر،بپ19./ (55) هە مان ژێدەر،بپ20./ (56) هە مان ژێدەر،بپ32.

(57) هە مان ژێدەر،بپ35./ (58) هە مان ژێدەر،بپ65./ (59) هە مان ژێدەر،بپ137./ (60) هە مان ژێدەر،بپ25.

(61) هە مان ژێدەر،بپ26./ (62) هە مان ژێدەر،بپ49./ (63) هە مان ژێدەر،بپ50./ (64) هە مان ژێدەر،بپ55.

(65) هە مان ژێدەر،بپ96./ (66) هە مان ژێدەر،بپ16./ (67) هە مان ژێدەر،بپ19.

دوو: ژێدەر

ژێدەر بزمانێ کوردی:

پەرتووک:

(1) بلند محمد(2005).سۆتنگەهـ(رۆمان)،ژ وەشانێن ئێکەتیا نڤێسەرێن کورد-دهوک،چاپا ئێکێ،دهوک.

(2) لیژنەی ئەدەب لە کۆڕی زانیاری کوردستان(2006)،زاراوەی ئەدەبی(کوردی عەرەبی -

ئینگلیزی)،لە بلاوکراوەکانی کۆڕی زانیاری کوردستان،چاپی یەکەم،هەولێر.

(3) محەمەد ئەمین دۆسکی(2016)،فەرهەنگا سپیرێز(عەرەبی- کوردی)،دەزگەها سپیرێز یا چاپ و وەشانێ،چاپا ئێکێ،دهوك.

ژێدەر بزمانێ عەرەبی:

-پەرتووك:

(4) أيمَن أمين عَبْدالغَني(2011).الكافي في البلاغة(البَيان و البَديع و المعاني)،دار التوفيقية للتراث،ب.ط،القاهرة.

(5) بَسْيوني عبدالفتاح فيود(2015).علم البيان(دراسة تحليلية لِمَسائِلْ البَيانْ)،مؤسسة المختار للنشر و التوزيع،الطبعة الرابعة، القاهرة.

(6) د.عبدالعزيز عتيق(1985).في البلاغة العربية(علم البيان)،دار النهضة العربية للطباعة و النشر،د.ط،بيروت.

(7) علي الجارم و مصطفى أمين(1999).البَلاغى الواضحة(البيان.الَمعاني.البَديعْ)،دار المَعارفْ،د.ط،القاهرة.

(8) د.عيسى علي العاكوب(2000).المفَصَلْ في علومْ البَلاغة العربية(المعاني – البَيانْ- البَديعْ)،منشورات جامعة حلب(كلية الآداب و العلوم الإنسانية)،د.ط،حلب.

(9) مجدي وَهْبة و كامِلْ المهندس(1984).مُعجمْ المصطلَحاتْ العربية في اللغة و الأدب،مَكتبة لبنان ، الطبعة الثانية،بيروت.

(10) د.محمد احمد قاسم و د.محي الدين ديب(2003).علوم البلاغة(البديع،البيان،المعاني)،المؤسسة الحديثة للكتاب،طبعة الأولى،لبنان.

(11) د.محمد علي زكي صباغ(1998).البلاغة الشعرية في كتاب البيان و التبين للجاحظ،المكتبة العصرية،الطبعة الأولى، بيروت،. الإنسانية)،د.ط،حلب.

(12) د.مصطفى الصاوي الجويني(1977).البلاغة العربية تأصيل و تجديد،منشأة المعارف بالاسكندرية،د.ط.

-نامێن ئەکادیمی:

(13) إلهامْ إسماعيل حرارة(2013).الصورة البيانية في كتاب روح البيان في تفسير القرآن لإسماعيل حقي البروسوي(ت 1137هـ)،رسالة ماجستير،قسم اللغة العربية،كلية الآداب،الجامعة الإسلامية-غزة،غير منشورة،بإشراف:د.محمد شعبان علوان،فلسطين.

- سایتێن ئەنتەرنێتێ:

(14)زينة غنى عبدالحسين الخفاجي(2012):أَلْتَشبيه،موقع كلية التربية الأساسية ،جامعة بابل،**ژ ئەڤی سایتی هاتیە وەرگرتن:**

http://www.uobabylon.edu.iq/uobColeges/lecture.aspx?fid=11&lcid=30421

الخُلاصَةْ

تَهْدفْ هذهِ الدِراسَة إلى تِبيانْ كَيْفيَـةْ تَجْسيدْ ألْعَناصِرْ ألْبَلاغية(عِلْمْ ألْبَيانْ)في النَصْ ألْرِوائي و إظْهار ألْحَجم ألْذي أستطاعَ كُلْ عُنْصُرْ من العَناصر بِتَجسيدْ المعانى ألْمَخْفية للنص.مِنَ ألْمُلاحظْ بِأنَ ألْدِراساتْ ألْنَقْدية قَدْ تَناوَلَ عِلْمُ ألْبَلاغَة بِصورة عامَة وَ(عِلْمَ ألْبَيانْ)بِصورِةْ خاصَة وَ أخْتَصَ بِهِ عَلى ألْنَّصْ ألْشِعري أكْثَرْ مِنْ ألْنصوصْ الأخرى،لكن في ألْحَقيقَة،إنَ ألْعَناصِرْ ألْبَلاغَية يَتَجسَدون وَ بِصورة مَلحوظة داخِلَ ألْأجْناسْ ألْأدبية ألْأُخرى وَ خاصَة ألْنَصْ ألْرِوائي.

في هذه الدراسة الموسومة بِـ (إنْعِكاسْ ألْعَناصِرْ ألْبَلاغية(عِلَمَ ألْبَيان)في رِوايَةْ-ألْمَحْرَقة-لِلْكاتِبْ:بِلِنْد مُحَمَدْ)،قمنا بعرض خلفية نظرية حَوْلَ مُصْطَلَحْ و مَفْهوم (عِلم ألْبَيانْ) وَ كَذلك بَحَثنا ألْعَناصِرِ أللأرْبَعة لِعِلم ألْبَيانْ.في الجانبْ التطبيقي للدِراسة،قُمْنا بِتَحليلْ نماذج تطبيقية من نص الرواية لِجميع عناصر(علم البيان).أتَضَحَ لَنا بِأنَ ألتشبيهْ قَد تَجسَد في المَرتبة الأولىَ داخِلَ الرواية و المجاز و الإستِعارة في المرتبة الثانية و الثالثة و حَصل الكناية على المرتبة الرابعة و الأخيرة.كما اتضح لنا بِأن العناصر الأربعة لِعلم البيان قد تجسدوا الدلالة المخفية لنص الرواية بشكل مَلْحوض و كانت تعبر عن الآلام و المآسي التي عان منها ألمسجونون الأبرياء داخِلَ سجون النظام البَعْثي.

ألكَلِماتْ الدالة: فاتيحْ لِلْدِراسَة:علم ألْبَيانْ،ألْمعنى،ألْتَشبيهْ،ألْمَجازْ،ألْإستِعارة،ألْكِناية.

THE REFLECTION OF METAPHOR IN BILIND MUHAMMAD'S NOVEL CREMATORY

NIZAR SALMAN TAHER
Dept. of Kurdish Language, College Of Basic Education, University Of Zakho,Kurdistan Rebion -Iraq

ABSTRACT

The aim of this study is to show how the elements of the(rhetoric of tropes and metonymies) alphabet can be re-shpped in the narrative text and to show that each element is able to shapp the hidden sign of the text. It is noted that the monetary studies have dealt with the science of eloquence in general and the flag of the statement in particular, The text of the scriptures is more than the other texts, but in fact the elements of the alphabet are effectively embodied within the other literary genres, especially the narrative text.

In this study, we have presented a theoretical background on the concept of eloquence and place (the science of the statement) within the science of eloquence and our study of the four elements of the science of the statement. In the section In the application of the study, we analyzed the applied models of the text of the novel for all the elements of the "manifesto". It was clear to us that the comparison was first in the novel, trope and metaphor in second and third place. We found out that the four elements of the science statement may Tjsdoa the hidden significance of the text of the novel effectively and was expressing the pain and tragedies suffered by them innocent prisoners inside the prisons system Basa.

KEY WORDS: statement, mining, rhetoric of tropes, trope and metonymies, comparison and, metonymy.